

ОМБУДСМАН НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ДО
КОНСТИТУЦИОННИЯ СЪД
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

ИСКАНЕ

от омбудсмана на Република България,
на основание чл. 150, ал. 3 от Конституцията, за установяване на
противоконституционност на чл. 5, ал. 1 по отношение на думите „и стават
недееспособни” и чл. 5, ал. 3 от Закона за лицата и семейството, с които се
нарушават правата на гражданите

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

На основание чл. 150, ал. 3 от Конституцията на Република България се обръщам към Вас с искане да обявите за противоконституционни чл. 5, ал. 1 по отношение на думите „и стават недееспособни” и чл. 5, ал. 3 от Закона за лицата и семейството (обн. ДВ, бр. 182/1949 г., попр. ДВ, бр. 193/1949 г., изм. ДВ, бр. 12/1951 г., изм. ДВ, бр. 12/1952 г., изм. ДВ, бр. 92/1952 г., изм. ДВ, бр. 15/1953 г., попр. ДВ, бр. 16/1953 г., изм. ДВ, бр. 89/1953 г., изм. ДВ, бр. 90/1955 г., изм. ДВ, бр. 90/1956 г., изм. ДВ, бр. 50/1961 г., изм. ДВ, бр. 23/1968 г., изм. ДВ, бр. 36/1979 г., изм. ДВ, бр. 41/1985 г., изм. ДВ, бр. 46/1989 г., изм. ДВ, бр. 20/1990 г., изм. ДВ, бр. 15/1994 г., изм. ДВ, бр. 67/1999 г., изм. ДВ, бр. 81/2000 г., изм. ДВ, бр. 120/2002 г.), поради противоречие с чл. 4, ал. 2, чл. 5, ал. 4 и чл. 51, ал. 3 от Конституцията на Република България.

Атакуваните разпоредби на Закона за лицата и семейството (ЗЛС) се отнасят до статута на лицата, поставени под запрещение. Съгласно чл. 5, ал. 1 от ЗЛС непълнолетните и пълнолетните, които поради слабоумие или душевна болест не могат да се грижат за своите работи, се поставят под пълно запрещение и стават недееспособни, а според ал. 3 на същия член за правните действия на лицата, поставени под пълно запрещение, се прилага режимът за малолетните лица, а на лицата поставени под ограничено запрещение – режимът за непълнолетните лица. Намирам, че тази уредба противоречи на Конституцията на Република България (КРБ) и на Конвенцията на ООН за правата на хората с увреждания (ратифицирана със закон, приет от 41-то Народно събрание на 26.01.2012 г., обн. ДВ бр. 12/2012 г., в сила за България от 21.04.2012 г.).

Законът за лицата и семейството е приет през 1949 г., като единственото изменение на чл. 5 от ЗЛС е от 1953 г., когато в Република България съществува тоталитарен режим на управление и хората с психически увреждания не се възприемат за достойни членове на социалистическото общество. Към момента обществените отношения са коренно променени, действа нова Конституция, съгласно която всички хора се раждат свободни и равни по достойнство и права (чл.

б, ал. 1), България е член на Европейския съюз и е страна по редица международни актове в областта на правата на човека, сред които и Конвенцията за правата на хората с увреждания. Намирам посочените разпоредби от ЗЛС за противоконституционни и недопустими в законодателството на една правова държава.

Съгласно чл. 4, ал. 2 от КРБ Република България гарантира живота, достойнството и правата на личността и създава условия за свободното развитие на човека и на гражданското общество. Държавата е длъжна да гарантира достойнството и правата на личността и атакуваната уредба в ЗЛС, с която лицата са лишени от дееспособност или дееспособността им е значително ограничена, е в противоречие с тези конституционни гаранции. Подобен подход е непропорционален и не дава възможност за осигуряване на съответната необходима защита във всеки конкретен случай. Единственото ограничение на правата на поставените под запрещение, което се съдържа в Конституцията, е свързано с упражняването на активното и пасивно изборително право – чл. 42, ал. 1 и чл. 65, ал. 1 от КРБ. Пълното лишаване от дееспособност на пълнолетни лица по силата на обща законова разпоредба, както предвижда чл. 5, ал. 1 от ЗЛС, е несъвместимо с българската Конституция. Още повече, че съгласно чл. 51, ал. 3 от КРБ лицата с физически и психически увреждания се намират под особена закрила на държавата. Недопустимо е тази закрила да се изразява в лишаване от дееспособност или нейното значително ограничаване по общи и остарели критерии като слабоумие и душевна болест, без да се вземат предвид спецификите на различните заболявания и състояния, както и степента на увреждане. Закрилата трябва да се изразява в подходящи средства, които да съдействат и да подкрепят тези лица при вземането на решения и извършването на правни действия самостоятелно, а не в лишаването им от дееспособност в различна степен, като решенията, свързани с тях и с ежедневието им, се вземат от някой друг.

Подобно ограничаване на правата на хората с психически увреждания е в нарушение на редица разпоредби от Конвенцията за правата на хората с увреждания (КПХУ). Част от принципите на КПХУ, прогласени в чл. 3 на Конвенцията, са зачитане на вътрешно присъщото достойнство, самостоятелността на индивида, включително свободата на личен избор и неговата независимост, както и пълноценно и ефективно участие и включване в обществото. Атакуваната уредба противоречи на тези принципи. С подобно законодателство Република България не изпълнява и задълженията си по чл. 4, параграф 1 от КПХУ да предприема необходимите стъпки с оглед на гарантиране и признаване на пълноценното упражняване на всички права и основни свободи за хората с увреждания, без каквато и да било дискриминация по признак на увреждане, като по-специално буква „б“ задължава държавите да предприемат всякакви подходящи мерки, включително законодателни, за изменение или отменяне на съществуващите закони, правила, наредби, обичаи и практики, които установяват дискриминация срещу хора с увреждания. Освен това атакуваните разпоредби са в абсолютно несъответствие с чл. 12, параграф 2 от КПХУ, съгласно който държавите – страни по Конвенцията, признават правоспособността и дееспособността на хората с увреждания наравно с всички останали във всички сфери на живота.

УВАЖАЕМИ КОНСТИТУЦИОННИ СЪДИИ,

Предвид изложените аргументи, моля да образувате конституционно дело и да установите противоконституционност на чл. 5, ал. 1 по отношение на думите „и стават недееспособни“ и чл. 5, ал. 3 от Закона за лицата и семейството, поради

противоречие с чл. 4, ал. 2, чл. 5, ал. 4 и чл. 51, ал. 3 от Конституцията на Република България.

Предлагам да бъдат конституирани като заинтересовани страни: Народното събрание, Върховният касационен съд, Министерският съвет, министърът на правосъдието и министърът на труда и социалната политика.

КОНСТАНТИН ПЕНЧЕВ –
ОМБУДСМАН
НА РЕПУБЛИКА БЪЛГАРИЯ

